

Hvis den, der i forvejen er fortrolig med emnet, ikke vil finde væsentlige nye oplysninger eller nye synspunkter i bogen, så er den dog på den anden side nyttig som en omhyggelig materialesamling, i hvis rigelige noteapparat man vil finde snart sagt al relevant litteratur om emnet ført op – vestlig så vel som sovjetisk. Der er heller ingen tvivl om, at bogens referater vil kunne tjene som en indførelse i emnets problematik.

Samtidig bør det dog ikke skjules, at forfatteren benytter sig af en så kringlevridende stil, som kun mange års ihærdige studier af den dialektiske materialisme kan inspirere til. Klarhed, endsige afklaring, savnes. Og det gør naturligvis bogen mindre anvendelig som introduktion. Når det kommer til stykket, har forfatteren sat sig mellem to stole med det resultat, at både den forudsætningsløse og den velforberejede læser må føle sig lidt snydt.

Der er formentlig to årsager til at Marko ikke har haft held til at sige noget nyt i sagen. Den første er, at han ikke konsekvent har skelnet mellem historieforskning, historieskrivning og historieundervisning. Den politisk-ideologiske binding af historien tiltager i takt med disse tre ords nævnelse, og selv om undervisningen endnu nærmest har karakter af ideologisk mobilisering, så er det tydeligt, at forskningen i stigende grad har kunnet lade sig afmønstre fra den tvungne værnepligt.

Den anden årsag er, at Marko – trods udpræget hang til filosofisk sprogbrug – kun i ringe omfang har gjort sig den ulejlighed at analysere og definere de ideologiske begreber, som spiller en så stor rolle for sovjethistorien og overhovedet for samfundsvidenskaberne i Sovjetunionen. Havde han gjort det, kunne man have haft en bog, som bragte os nærmere ind på livet af sovjethistorikernes miljø og måske gav os en del stof til eftertanke. Men den bog må vi foreløbig vente på.

BJARNE NØRRETRANDERS

SVEN ALLARD: Ryskt utspel i Wien. Forord af Bruno Kreisky. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1965. 304 sider. Illustreret. 39 sv. kr. Bogen er i 1966 udkommet i tysk oversættelse.

Den svenske ambassadør Sven Allard har sat sig høje mål med sin bog »Ryskt utspel i Wien«. Den prætenderer at være et forsøg på en analyse af den sovjetiske udenrigspolitik, som skal afdække *målet* for denne politik og den skiftende anvendte taktik. Fremstillingen er centreret omkring begivenhederne i 1955, som førte frem til underskrivelsen af statstraktaten med Østrig, der gav dette land sin fulde selvstændighed og medførte besættelsestroppersnes tilbagetrækning. Men samtidig er bogen en højtstående diplomats erindringer, dels fra et længere efterkrigstidsophold i en række østeuropæiske lande, og dels fra ambassadørtiden i Wien 1954–64. Endelig forsøger forfatteren i et langt, bredt anlagt afsluttende kapitel at redegøre for den sovjetisk-kinesiske konflikts udvikling til i dag.

Bogen er velskrevet, og det er både inspirerende og spændende læsning. Den giver et indblik i og en forståelse af, hvorledes diplomatiet kan fungere og arbejde, og leverer en række oplysninger, som har en vis værdi og interesse. Som systematisk udenrigspolitisk studie kan bogen imidlertid ikke tildeles nogen

afgørende værdi. Dels forekommer forfatterens udvælgelse af, hvad der er relevant i forbindelse med værkets intentioner, ikke overbevisende, og dels er metoden ved stofudvælgelsen og benyttelsen af materialet problematisk. Allard åbenbarer ikke umiddelbart for os, hvilket materiale han har benyttet, og der findes ingen henvisninger og ingen litteraturliste. Utvivlsomt er fremstillingen bygget på egne optegnelser, dele af udenrigsministeriets arkiv, og, som han selv skriver (s. 53): »dels på egna upplevelser och iagttagelser...dels på annat material ur utländska källor som jag fått tillstånd att utnyttja men ej kan åberopa«. Sandsynligvis af denne grund optræder tre sovjetiske diplomater i fremstillingen med de mystiske navne hr. K, hr. L og hr. M, personer, som vel iøvrigt uden større vanskeligheder kunne identificeres.

Ambassadør Allard har på en række væsentlige punkter været i begivenhedernes centrum, ikke alene som iagttager, men også impliceret som politisk handlende: formidlet kontakter og været mellemmand for de forhandlende stormagter og Østrig. Dette giver fremstillingen et livligt og engageret præg og forlener den med et skær af at være en primær kilde til studiet af traktatforhandlingerne. Det er dog kun enkelte nye ting, der kommer frem, men forfatterens udgangspunkt har medført en øget tendens til at isolere hændelsesforløbet og lægge overdreven vægt på det diplomatiske spil bag kulisserne. Endvidere til at drage for hastige slutninger – f. eks. ved påstanden om, at udenrigsminister Kreiskys opfattelse, at en alliancefri politik var det eneste mulige for et land med Østrigs geografiske placering, skulle have sin oprindelse i de erfaringer og iagttagelser, som han havde gjort i de år, han havde tilbragt i Sverige. Mon ikke Kreiskys bedømmelse af den aktuelle, helt specielle østrigske situation har været af nok så stor betydning?

I forbindelse med selve tilblivelsen af statstraktaten med Østrig i 1955 er det forfatterens tese, at Sovjetunionens uventede og tilsyneladende uforklarlige medvirken til genoprettelsen af Østrigs selvstændighed skal søges i den nyorientering af den fra Moskva ledede kommunistiske verdensbevægelses strategi og taktik på det udenrigspolitiske område, som fandt sted i årene 1954–55. Det er rigtigt, at Sovjetunionen ændrede sin politik – en proces, som forfatteren skildrer meget sobert og indgående. Også baggrunden og virkningerne af denne proces gøres til genstand for en bredere behandling. Men afspændingsprocessen var *mere* end statstraktaten med Østrig, den var også Porkalabasens tilbagelevering, forbedringen i forholdet mellem Sovjetunionen og Vesttyskland i form af gensidig diplomatisk anerkendelse og Adenauers besøg i Moskva, det store sovjetiske nedrustningsforslag af maj 1955, som accepterede en række af de vestlige betingelser, de faktiske nedskæringer i det sovjetiske forsvar og endelig topkonferencen i Genève i sommeren 1955.

At denne afspændingspolitik skulle være et led i den kommunistiske verdensbevægelse er utvivlsomt rigtigt, men nok så relevant forekommer det at være at se denne bevægelse som en del af den nationale sovjetiske udenrigspolitik, et nyttigt redskab, som kunne tjene de sovjetiske interesser på mange måder, og ikke som et overordnet supranationalt ideologisk fænomen med umiddelbar afgørende indflydelse på den sovjetiske politik.

Interessant er forfatterens påvisning af, at Østrig en overgang blev benyttet som et kompensationsobjekt af Sovjetunionen med den hensigt at forhindre,

udskyde eller blot at begrænse den vesttyske oprustning. Spørgsmålet om det franske senats stilling til ratificeringen af Vesttysklands optagelse i NATO i foråret 1955 synes at have spillet en vis rolle for den sovjetiske forhandlingsvillighed. Men hvorfor forhandlede Sovjetunionen alligevel videre og viste sig mere og mere imødekommende, selv efter at det havde vist sig, at et genoprustet Tyskland ville blive en realitet, som ikke stod til at ændre? Forfatteren mener at kunne give forklaringen deri, at *neutralitet* – et begreb, som det fra et vist tidspunkt under forhandlingerne fra sovjetisk side blev krævet skulle være en del af det suveræne Østrigs udenrigspolitik både formelt og reelt – herefter skulle blive et udtryk for den nye sameksistenslinie i den kommunistiske taktik. Verdenskommunismen skulle se sin interesse i at angive neutralitet som en mulighed for det voksende antal stater, som ikke umiddelbart ønskede at tilslutte sig enten den socialistiske eller den vestlige lejr. Denne tolkning kan ikke uden videre afvises, men man mangler en undersøgelse af, om og i hvor høj grad Østrigs neutralisering er blevet udnyttet som propagandaobjekt. Der må også have spillet andre interesser ind: f. eks. Sovjetunionens ulyst til at se et delt Østrig med oprustede vestzoner – i analogi med Tyskland – og overbevisningen om, at det på kortere og længere sigt ville være mere fordelagtigt for Sovjetunionens interesser at have et neutralt omend oprustet Østrig – en slags Finland – midt i Centraleuropa.

Konkluderende kan det siges, at fremstillingen bærer præg af at være skrevet af en vidende, afbalanceret og charmerende personlighed, som med stor dygtighed og indsigt har benyttet sine diplomatiske talenter, og hvis erindringer, betragtninger og overvejelser er interessante og værdifulde at få lagt frem. Men »Ryskt utspel i Wien« er ikke en tilfredsstillende historisk-politisk analyse og gennemgang af begivenhederne i Østrig frem til maj 1955, endsige en acceptabel fremstilling af nogen hovedlinier i sovjetisk udenrigspolitik i efterkrigstiden. Bogen ville utvivlsomt have vundet i værdi, om den var forblevet et rent memoireværk.

BERTEL HEURLIN